

Bartusz-Dobosi László

„sír a Fiú velem”

Iancu Laura: névtelen nap

A Kortárs Kiadó „Kortárs vers” sorozatának *névtelen nap* című kiadványa megrendítő olvasmány. A Pécsi Györgyi által szerkesztett, alig több mint 130 oldalas, s borítóján Kokas Ignác *Törmelékcsendélet* című festményének „törmelékével” illusztrált kötet olyan mély metafizikai mondandóval lepi meg az olvasót, amely messze túlmutat mind az öncélú énversek nyelvi artisztikáján, mind a közéleti versek identitásvesztett helykeresésétől hemzsegő kötetek legtöbbszörén.

Iancu Laurát verseiben az emberiség legfőbb létkérdései foglalkoztatják. Olyan dolgok, amelyek mindannyiunkat érdekelnek, csak nem merünk, nem tudunk, vagy nem akarunk róluk ilyen nyíltan beszélni. A költő helyettünk is megteszi. Nem arról beszél ezekben a versekben, amire vágyunk, hanem arról, amit megél. Annnyira személyes minden sora, hogy még a depresszív, szürke tónusoktól hemzsegő kötet végigolvasása után sem érezzük nyomasztónak a versbeszéd összhangulatát. Minden sora kendőzetlen, szerepektől, álaroktól mentes őszinteséget sejtet, amellyel a költő szinte az intimitás határait súrolva tárja ki előttünk a lelkében dúló gyötrelmes és szédítő mélységeket. Versei olyanok, mint az azokat kiváltó motivációk: reflektálnak a költő hangulataira. Ha játékból készülnek, játékosak, ha szomorúságból, akkor szomorúak. Iancu Laura lírája azonban – ahogy ezt ő maga állítja – „*Sebköltészet*” (*Te. Én.*), inkább valami szakadatlan fájdalomból táplálkozik. Nem rejteget semmit, gyógyulni akar. S ebből a gyógyulni akarásából bontakozik ki költői világa.

Már címválasztása – *névtelen nap* – is sokatmondó. A kisbetűs forma önmagában is azt a névtelenséget sugallja, amit aztán a nyomtatékosítás kedvéért még ki is mond. Ezzel válik egy adott nap minden más nap alternatívájává. Tulajdonképpen lényegtelen az ennél pontosabb definiálás: minden nap ugyanolyan, minden nap ugyanaz. Az idő fogalma marginálissá válik, nincs tovább értelme az éjféli mesterséges limesének. „*az idő végül / – ahogy a létezéshez illik – / az idő végül nem érkezik*” (*Farsang*), vagy máshol „*akkor az idő nem mélység / nem körülmény*” (*pénteken*).

A kötetben szereplő versekben alig találunk klasszikus strófákat s központosítást. A gondolategységek önkényesen tördelik a sorokat, versszakokat, és nem fordítva. A forma mégsem visz alárendelt szerepet, nagyon is beszédes. A rövid, tömör versek egymás utáni sorjázása a fel-felszakadó zokogás képét juttatja eszünkbe. A költő kevés szóval „sírja” el a benne feszülő kétségeket, fájdalmakat. „*sírok egy Fa alatt / sírok a hold alatt / sírok hogy rám feküdt az éj*” (*sírok*). Ettől versei sűrűk, tömények lesznek, s a materiálisan karcsú kötet értelmezéstechnikailag többszöri nekifutást igényel. Jelentéstartalmainak sokfélesége csak ilyenkor mutatkozik meg. Ezek pedig leginkább a halál, a fájdalom, a szerelem hiánya, a nyelv válsága, az anyaság, a gyermekkor és az Isten elvesztése témakörök szerint rendeződnek.

Iancu Laura képalkotási technikája mély, és mégis egyértelmű. Ettől lesz a kötet a tematikai sokféleség ellenére is homogén. A hét ciklusba sorolt versek akár egybe is tartozhatnának, nem érzünk közöttük lényegi különbségeket. Egészében nézve mondandójának mégis van íve, kerete. A szülőföldtől a „*szülőföldig*” tágul ki-szűkül be a látóhatár. Ebben többek között olyan költőelődök, maga által választott lírai „előzmények” mély gyökereiből táplálkozik, mint Kányádi Sándor és Hervay Gizella munkássága. Érezzük, hogy ez nem csupán geográfiai kapocs közöttük, hanem sok esetben szellemi-lelki közösségvállalás is. Mindezek ellenére Iancu Laura költészete önálló marad, s a maga által választott modern poétikai formákat követi. Formailag szokatlan líráját, a hagyományos trendeket tekintve besorolhatatlannak érezzük.

Egy helyen saját magát „*tört ostyá*”-ként említi (*Ősz előtt*), ami a hitbéli kételyek és a magánéleti otthontalanság közgyónásaként is értelmezhető, s erőteljes pilinszkys élményvilágot sugall. Ugyanezt a kételyt, vívódást sugallja a „*hiába nyitott / ha üres / a sír*” (*Rekviem*) néhány sora és a hátsó borítón, vélhetőleg a szerző által megfogalmazott rezümé is: „*...omlatag öröklétben van, amíg van.*” A nyitott,

ám üres sír képében és az omlatag öröklétben rejlő ellentmondások olyan ontológiai kérdéseket feszegetnek, amelyekre nincs jó válasz. „Ebben a világban két irányba nyílik és záródik az ajtó, ám a kilincs csak egy kézre hajlik.” A két világot s a hinni akaró, de kételyekkel terhes költői világot elválasztó ajtó motívuma önmagában nem eredeti kép, bőségesen található rá példákat a kortárs lírában. Egy olyan ajtó azonban, amelynek a kilincse csak egy irányból nyílik – vélhetőleg nem a mi oldalunkról –, olyan öntudatlannak tűnő teológiai mondandó takar, amelynek alig-alig találjuk párját a kortárs lírában. Talán a fiatal, pécsi illetőségű költő, Halmai Tamás *Kalligráfia* (Pro Pannónia Kiadó, 2010) című kötetében érzünk ehhez hasonlóan megfogalmazott élményvilágot. „Háza négy felől ajtó” – mondja Halmai az *Emberfia* című versében. Költészetbe foglalt teológia. Nem állítom, hogy kettejük lírája egymásra reflektáló költészet, de a kapcsolat nyilvánvalóságát Halmai Tamás Iancu Laurának dedikált, a fentebb említett kötetében megbújó *Confessio* című verse is alátámasztja.

Mindezek alapján kétségtelen bizonyossággal kijelenthetjük, hogy a szakralitásnak nagy szerepe van Iancu Laura költői képzetében, a transzcendencia jelenléte még a legnagyobb kételyek közben sem lehet kérdéses: „*e rendezett büntetések közt // sír a Fiú velem*” (Amikor imádkozni). Az *Éutó* című versben megfogalmazott egzisztenciális borzongás mindenestre egy állandó, de „sebesült” istenkapcsolatra utal: „*az éjszaka darabjaiban / istenláz ráz. Megaláz.*”

Iancu Laura versei tehát drámai mélységekbe és kozmikus távlatokba mutatnak. Drámaisága különösen abban mutatkozik meg, ahogy a legfőbb költői eszköztől, minden líra fundamentumáról, a nyelvről beszél. A mondatokat pusztán lecsupaszított szavak halmazának, a verseket „*várandós törtémelek*”-nek látta (Te. Én.). Verseiben egymást követik a költői identitásvesztéstől való félelem szülte sorok: „*mállik a szó / a vásdott ajkakon*” (Tavaszi); „*nem hisznek bennem a / szavak*” (Körös-körül); „*szibbadt ujjaimban kevés a tinta*” (Parafrázis). A szavaknélküliség, a kiüresedés fájdalma érződik ki a lírai közeg egészéből.

Kozmikumosság pedig abban látjuk, hogy a kötetben szereplő 103 versnek mintegy harmada a biblikus élményvilág szóhasználatának formakincseiből merít. A tartalomból szemezgetve ilyen verscímekre bukkanhatunk, mint *Rosarium*, *Péter*, *A názáreti, nagycsütörtök, nagy péntek, húsvét, feltámadás, Kr.*, *Szentek* stb. A költő apokaliptikus látomásokon keresztül fogalmazza meg az istenkeresésben a lírai én saját szenvedéstörténetét. „*látogatás nélküli jelenés / korbácsolt igézet / szavak helyett fekete üstök / az Atya nem becézget // falakra húzott falak / nem állnak nem dőlnek: vannak // a raktáron nincs már oxigén / bőrömön vért ont a harmat*” (látomás).

A legmeggrázóbbak azonban mégis azok a versek, amelyekben a költő az anyaság, az életadás utáni vágyódás témáját dolgozza fel elementáris erejű képekkel. Ezt a gondolatkört a „*testemen mint kihűlt tájon*” (*lenyomtat*) sor jéghideg borzalma koronázza. Az ebben rejlő feszültség az egész kötetet végigvonul. Az ugyanebből fakadó tehetetlenség kiváltotta elkeseredés olyan megrázó sorokban robban ki, mint a „*a 0,3 kilogramm, hiába vert, hiába várt: / lakat a lelken; parlagon rom; / aláír a hasogató fájdalom, / balszamozz! hullaszag van*” (*Rosarium*). Hasonlóan megrázó a néhány oldallal később festett temetői hangulat is: „*nem vagyok anyja életnek / ázik a meddő muskátli // ablakomra / árnyéket vet a kopjafa*” (*kopjafa*). Ezt érezzük a kötet lelki értelemben vett mélypontjának. Nem az elvesztett, hanem a soha el sem nyert életadás hiányának fájdalma bontakozik ki a versben. A kopjafa sírkerti árnyéka rávetül a verseszéd egészére. A szerelem, a Te és Én viszonyrendszer meddősége megmásíthatatlannak tűnik.

Az anyamotívum azonban egy másik megközelítésből – a gyermek szemszögéből – is jelen van a lírai közegben. Iancu Laura itt, mint egy gyermek, akit „*... kicsomagolt a nagyanyák álma*” (*in illo tempore*), szinte párbeszédet folytat anyjával. „*Hányszor kértem, anyám, / vigyázz magadra!*” (*Faoltás*); „*leválsz anyám mosolyomról*” (*ne ölelj*); „*amikor imádkozni tanítottál*” (*amikor imádkozni*); „*görbe hátad hajlatán / nyugszik a szürke éj / megfáradtál anyám*” (*Szentek*); „*kötakarók alatt / fázom / anyám*” (*rekvém*). A költő ezekben a sorokban mintegy metamorfózison megy keresztül: újra gyermek lesz. Ez a motívum pedig az ártatlanság, s az ezzel járó gondtalanság utáni vágyakozásban válik érthetővé, értelmezhetővé.

Iancu Laura köteté nem vidám olvasmány, versei az „*Agóniá*”-tól a „*Szünőföld*”-ig mutatnak. Születésü haláláig a „*rozsdás ég*” (*harangok*) alatti otthontalanság önmarcangoló félelmeinek kegyetlensége vezeti sorsunkat: „*átok s átok közt / bomlok / haszontalan*” (*Az ég*). A temetői hangulat ellenére – „*Temetőt rak bennem a lét.*” (*A feladó*); „*mintha mindenki meghalt volna*” (*tudom tudod*) – a figyelmes olvasó olyan sorokra bukkanhat, mint a „*nincs egyedül akit magára hagy az ég*” (*Keleten*), vagy a „*nem lehet árva az kinek / feltámadnak halottai*” (*Kányádi Sándor*). Hinni akarunk abban, hogy Iancu Laura sorai nem véletlenül otteledezt sorok, hanem egy évről évre előtűnk bontakozó költői életmű egyre táguló horizontjának sarokkövei, kiindulási pontjai lesznek!

(Kortárs Kiadó, Budapest, 2009)